

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เพลง” เป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่ง ซึ่งมีได้ให้แต่เพียงความเพลิดเพลินและผ่อนคลายทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ ดังที่จินตนา ดำรงค์เลิศ (2534 : 40)กล่าวไว้ว่า

...บทเพลง เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มนุษย์สร้างสรรค์บทเพลงเพื่อตอบสนองความรู้สึกนึกคิด หรือแรงบันดาลใจที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมในสังคมของตน เพลงลูกทุ่งนับเป็นประจักษ์พยานถึงพลังสร้างสรรค์ดังกล่าว มีวิวัฒนาการและเอกลักษณ์ของตนเอง สะท้อนให้เห็นลักษณะของคนไทย และสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ลุ่มลึก และด้วยลีลาอันหลากหลาย...

เพลงลูกทุ่ง มีเอกลักษณ์ของตนเองต่างจากเพลงลูกกรุง หรือเพลงไทยสมัยนิยมทั่วไป เพราะเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่ใช้ภาษาง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ไม่สลับซับซ้อนในลักษณะเดียวกับเพลงพื้นบ้าน เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป และแพร่ขยายไปไกลถึงชนบททุกแห่ง เพลงลูกทุ่งเหล่านี้หลายเพลงได้สะท้อนถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมไทย หลายเพลงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย บางเพลงเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ บางเพลงเป็นที่รวมของภูมิปัญญา และทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติที่มีค่ายิ่งอย่างหนึ่ง (สมยศ สิงห์คำ, 2534 : 30)

ต้นกำเนิดของเพลงลูกทุ่งนั้น มาจากเพลงพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ รวมถึงเพลงปฏิพากย์ ซึ่งมักมีเนื้อหาเน้นหนักไปทางการเกี่ยวพาราตี เรื่องความรัก และเรื่องแฝงความตลกสองแง่สองง่าม (เอนก นาวิกมูล, 2521 : 66) ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ว่า แม้เพลงลูกทุ่งจะมีเนื้อหาหลากหลาย สามารถกล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมไทยได้อย่างมากมาย เช่น ปัญหาความยากจนของชาวไร่ชาวนา ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวชนบทเพื่อประกอบอาชีพในเมืองกรุง ฯ แต่เนื้อหาที่ยังคงมีให้ได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอก็คือ เนื้อหาเกี่ยวกับความรักระหว่างชายหญิง และการเกี่ยวพาราตี

หลายเพลงมีการร้องโต้คารมกันระหว่างหญิงชายตามแบบพ่อเพลงแม่เพลง ซึ่งส่งผลให้ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งต่าง ๆ หลายเพลงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เป็นภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ที่กล้าแสดงออก มีคารมเฉียบคม สามารถเกี้ยวพาราสี และได้คารมกับผู้ชายได้อย่างไม่ซัดเซิน ลักษณะดังกล่าวนี้ ถือเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของเพลงลูกทุ่ง ซึ่งทำให้ภาพของผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งซึ่งเป็นภาพของผู้หญิงชนชั้นล่างในสังคมไทยนั้น แตกต่างจากภาพของผู้หญิงชนชั้นกลางในบทเพลงลูกกรุง ตัวอย่างเช่น

เพลง "อ้ออ้อ..หล่อจ้ง"

"อ้ออ้อ..หล่อจ้ง อะฮ้า..หล่อจ้ง
 - คุไครนะนี่เป็นบ้า นี่แค้นองสบตา
 ห่างกันตั้งสี่วา อะฮ้า..ใจหายวาบ
 โอะโฮ้..เทห์จ้ง อ้ออ้อ..บึกป็น
 นำยีนคล่องแขนขนานบ ดูท่าทางสุภาพ
 โสไดไซใหม่อยากทราบ งาม..ชะดีใหม่เรา.."

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเพลงลูกทุ่งหลายเพลง จะนำเสนอภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ที่กล้าแสดงออกและเป็นผู้กระทำ แต่นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ก็ยังคงมีเพลงลูกทุ่งจำนวนมาก ที่เสนอภาพของผู้หญิง "หัวเก่า" ตามแบบประเพณีดั้งเดิม กล่าวคือ เป็นสัตว์โลกแสนสวย สงวนท่าทีในด้านความรัก เป็นแม่บ้านแม่เรือน ต้องพึ่งพาผู้ชาย และมักเป็นฝ่ายถูกกระทำ ตัวอย่างเช่น

เพลง "สิทธิ์หนูอยู่ที่แม่"

"สิทธิ์หนูนั้นอยู่ที่แม่ ใครรักหนูแน่ไปถามแม่หนูดู
 ถ้าแม่ตกลงรับรู้ ส่วนตัวหนูไม่มีปัญหา
 ถ้ารักก็ลองไปขอ กับแม่กับพ่อลองไปต่อราคา
 ถ้าแม่ตกลงดังว่า นั้ดวันวิวาห์หนูไม่ว่าอะไร.."

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า เพลงลูกทุ่งทุกยุคสมัย มักมีการเสนอภาพของผู้หญิงแบบต่าง ๆ อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นภาพของผู้หญิงที่มีต่อตนเอง ซึ่งปรากฏในเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยนักร้องหญิง และภาพของผู้หญิงในสายตาผู้ชาย ซึ่งปรากฏในเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยนักร้องชาย ซึ่งภาพต่าง ๆ เหล่านี้ ถือว่ามีความสำคัญ เพราะเพลงลูกทุ่ง อาจแสดงบทบาทต่อสังคม ตามเกณฑ์การแบ่งบทบาทของสื่อของ Susannah Wilson (1981) ได้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทเป็นกระจก สะท้อนภาพที่เป็นจริงของผู้หญิง
2. บทบาทเป็นตัวตลกย้าค่านิยม และแนวคิดเก่า ๆ เกี่ยวกับผู้หญิง
3. บทบาทเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยนำเสนอค่านิยม และแนวคิดแบบใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้หญิง ซึ่งก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทั้งด้านแนวคิด และการกระทำในสังคม

เมื่อภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งมีความสำคัญต่อสังคมดังกล่าว จึงเป็นที่น่าศึกษาว่า ภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง ซึ่งเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงชนชั้นล่างในสังคมไทยนั้น เป็นอย่างไร และได้แสดงบทบาทใดบ้างต่อสังคมไทย ช่วงเวลาที่ผ่านมาได้เคยมีผู้ทำการศึกษาวิจัยมาบ้างแล้ว ดังต่อไปนี้

สุภา อังกูระวรรณ (2527) ทำการศึกษาความหมายแฝงของคำว่า “ผู้หญิง” จากความเปรียบในบทเพลงไทยสากลประเภทลูกทุ่งและลูกกรุงในช่วงปี พ.ศ.2512-2525 ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงจะมีทัศนคติที่ไม่ยกย่องตนเอง ในขณะที่ผู้ชายจะมีทัศนคติที่ดีและไม่ดีต่อผู้หญิง ในการแสดงทัศนคติที่ไม่ดีนั้น ผู้ชายจะแสดงการดูถูกเหยียดหยามผู้หญิงไว้ด้วย โดยเลือกแบบเปรียบเทียบที่สื่อความหมายว่า ผู้หญิงเป็นผู้ที่ไว้ใจไม่ได้ ไม่มีเกียรติควรแก่การยกย่อง

จินตนา ดำรงค์เลิศ (2531) ได้ศึกษาฐานะของสตรีในเพลงลูกทุ่งตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงปี พ.ศ.2525 พบว่า สิ่งที่ผู้ชายสนใจคือ ความสาวและความสวยของผู้หญิง พรหมจารีก็ยังคงมีค่าในสายตาผู้ชาย แต่ค่านิยมนี้ก็ไม่เด่นชัดนัก ยังมีผู้ชายบางคนที่ไม่สนใจกับการที่ผู้หญิงเคยผ่านมือชายมาก่อน อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงที่ดีต้องมีคุณสมบัติของการเป็นภรรยาที่ดี เป็นแม่บ้าน

แม่เรือน แต่ในทางตรงข้าม การที่ผู้ชายมีภรรยาหลายคนกลับยังคงเป็นที่ยอมรับและยกย่อง นอก
จากนี้ บทเพลงลูกทุ่งยังสะท้อนว่า ผู้หญิงชาวชนบทที่เข้ามาทำงานในเมืองแล้วประสบความสำเร็จ
มีไม่มากนัก ส่วนใหญ่มักต้องตกกระทำลำบาก บ้างก็ต้องขายแรงงาน บ้างก็ถูกหลอกจนเสีย
พรหมจรรย์ และมักมีจุดจบแบบโศกนาฏกรรม เช่น ท้องไม่มีพ่อ, ต้องกลายเป็นโสเภณี เป็นต้น ซึ่ง
แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงมักเป็นฝ่ายถูกกระทำอยู่เสมอ

เมตตา กฤตวิทย์ และถิรพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์ (2532) ได้ทำการศึกษาภาพรวมของผู้หญิงไทย
ในเพลง ทั้งเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง โดยแบ่งช่วงเวลากการศึกษาเป็น 2 ช่วง คือ เพลงในอดีต
ปี พ.ศ. 2508 และเพลงในปัจจุบัน ปี พ.ศ.2531-2532 ในส่วนของเพลงลูกทุ่งพบว่า เพลงลูกทุ่งยุค
ปัจจุบันแสดงภาพของผู้หญิงที่เป็นตัวของตัวเองมากกว่าเพลงในอดีต และสิ่งที่เพิ่มเข้ามาก็คือ การ
กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงชนบท เช่น การอพยพเข้าเมือง ความฟุ้งเพื่อหนีหนี้ และใน
ส่วนของนักร้องหญิง ไม่ค่อยสอนให้ผู้หญิงรักษาพรหมจรรย์แล้ว แต่ยังคงบรรยายถึงปัญหาของการ
สูญเสียสิ่งนี้ไป

บุปผา เมฆศรีทองคำ (2534) ทำการศึกษาเพลงลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ.2532-2533 ผลการ
ศึกษาพบว่า ภาพของผู้หญิงนั้น มีทั้งภาพของผู้หญิงที่รักนวลสงวนตัว สงวนท่าทีแบบกุลสตรีไทย
และภาพของผู้หญิงที่เกี่ยวข้องพาราตี และอินอ่อนผ่อนตามผู้ชาย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการชิงสุกก่อนห่าม
ขึ้น ผลเสียจะตกแก่ฝ่ายหญิงเพราะฝ่ายชายจะไม่รับผิดชอบ นอกจากนี้ บทเพลงยังสะท้อนว่า
ผู้หญิงจะต้องเป็นภรรยาที่ดี เป็นแม่บ้านแม่เรือนจึงจะเอาชนะใจผู้ชายได้ ตรงกันข้ามกับสามีซึ่งมัก
จะหลงใหลในอบายมุข เช่น ดื่มสุรา, มีเมียช้อย และไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว

จากงานวิจัยที่ผ่านมา สามารถกล่าวได้ว่า ภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในช่วง
เวลาที่ผ่านมานั้น มีอยู่ 2 ภาพด้วยกัน คือ

1. ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปี พ.ศ.2525 ส่วนใหญ่เป็นภาพของผู้หญิง “หัวเก่า”
ตามแบบประเพณีดั้งเดิม กล่าวคือ ผู้หญิงต้องมีความสาว ความสวย และต้องรักษาพรหมจรรย์ มี
คุณสมบัติเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี ฟังพ่อบุญชาย และมักเป็นฝ่ายถูกกระทำ

2. ช่วงปี พ.ศ.2531-2533 ส่วนใหญ่เป็นภาพของผู้หญิงที่ "ก้ำกึ่ง" ระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่ กล่าวคือ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากภาพของผู้หญิงหัวเก่าบ้าง เช่น เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เริ่มมีการเกี่ยวพาราตีผู้ชาย เริ่มคิดถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ชีวิตดีขึ้น เช่น การอพยพเข้าเมืองกรุงเพื่อหางานทำ, การให้คุณค่าแก่วัตถุเงินทอง แต่อย่างไรก็ดี ผู้หญิงที่ก้ำกึ่งระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่ยังคงมีความเป็นผู้หญิงหัวเก่าอยู่ในตัว ทำให้เกิดความสับสนในตัวเอง เช่น ไม่รักษาพรหมจรรย์แล้ว แต่ยังคงคร่ำครวญเมื่อเสียพรหมจรรย์ไปแล้วผู้ชายไม่รับผิดชอบ เป็นต้น

หากพิจารณาดูงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งนั้น ยังมีข้อมูลบางช่วงเวลาขาดหายไป คือ ช่วงหลังจากปี พ.ศ.2525 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งช่วงเวลาที่ขาดหายไ้ไปนั้น ทำให้มองไม่เห็นภาพของผู้หญิงชนชั้นล่างในบทเพลงลูกทุ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นอย่างไร มีพัฒนาการในการนำเสนอหรือไม่ ในขณะที่ภาพของผู้หญิงชนชั้นกลางในบทเพลงลูกกรุงในช่วงเวลาดังกล่าว (ปี พ.ศ.2527-2539) ได้มีผู้ศึกษาวิจัยแล้ว คือ มิตราภรณ์ อยู่สถาพร (2539) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ภาพของผู้หญิงสมัยใหม่มีการนำเสนอ 3 แบบด้วยกัน คือ ผู้หญิงกล้า ผู้หญิงแกร่ง และผู้หญิงเก่ง ซึ่งโดยรวมแล้วกล่าวได้ว่า ผู้หญิงสมัยใหม่ มีอิสระในการดำเนินชีวิตตัวเองมากขึ้น รักความเสมอภาค และไม่อดทนต่อการเอาัดเอาเปรียบทางเพศอีกต่อไป

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงในสังคมจะพบว่า ผู้หญิงชนชั้นล่าง ซึ่งได้แก่ผู้หญิงชนบท ทั้งที่อาศัยอยู่ในชนบท และอพยพเข้าสู่เมืองนั้น ในด้านความรัก ค่อนข้างจะเป็นฝ่ายริเริ่ม (active) มากกว่าผู้หญิงในเมืองกรุงมาตั้งแต่ครั้งอดีต ดังที่ จุไรรัตน์ จันทน์ธำรง (2529 : 83) กล่าวไว้ว่า

...สตรีชนบทในสมัยก่อน มีโอกาสคบหาชายหนุ่มได้อย่างเสรี และสะดวกกว่า หนุ่มสาวในชนบทมีโอกาสพบปะพูดคุยกันในเวลาที่มีพิธีทำบุญที่วัด งานเทศกาล หรือเมื่อทำงานในไร่นาดด้วยกัน นอกจากนี้ ภาคเหนือและภาคอีสานยังมีประเพณีแฉ่วสาว ซึ่งเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มไปเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับหญิงสาวที่ตนชอบพอบ้านของเธอได้ ในปัจจุบัน แบบแผนการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวชาวชนบทในสังคมไทยก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก...

นอกจากนี้ ในสังคมชนบทของไทย ไม่ถือว่าการที่ผู้หญิงหย่าร้างกับสามี และแต่งงานหลายครั้งเป็นเรื่องเสียหายอะไร ผู้หญิงอาจจะขอหย่าจากสามีได้ ถ้าปรากฏว่าสามีเป็นคนเกียจคร้าน มีความประพฤติเสื่อมเสีย เนื่องจากการแต่งงานมักไม่มีการจดทะเบียน การเลิกร้างจึงทำได้ง่าย (สุเทพ สุนทรเกสซ์ อ้างถึงใน จุไรรัตน์ จันทรธำรง, 2529 : 86) เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงดังกล่าว จะพบว่า ภาพของผู้หญิงชนชั้นล่างในบทเพลงลูกทุ่งช่วงเวลาที่ผ่านมา ยังคงแสดงบทบาทในการตอกย้ำค่านิยมเก่า ๆ ของผู้หญิงอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น จึงเป็นที่น่าศึกษาว่า นับจากปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา ซึ่งประเทศไทยได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ จนได้มีการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544) ขึ้นนั้น ผู้หญิงชนชั้นล่าง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ถูกนำเสนอในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งอย่างไรบ้าง เป็นภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่แบบผู้หญิงชนชั้นกลางในเพลงลูกกรุง หรือยังคงเป็นภาพของผู้หญิงหัวเก่า และผู้หญิงที่กำกึ่งระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่อยู่เช่นเดิม

อย่างไรก็ดี การทราบว่าภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งระหว่างปี พ.ศ.2525-2540 เป็นอย่างไรนั้น อาจยังไม่เพียงพอ เพราะแท้ที่จริงแล้ว กว่าที่เพลงเพลงหนึ่งจะถูกสร้าง ถูกแต่ง ถูกประพันธ์ทำนอง ถูกร้อง จนมาถึงหูผู้ฟังนั้น เพลงเพลงนั้นจะต้องผ่านกระบวนการ ขั้นตอนต่าง ๆ อย่างมากมาย (จันทน์ พงศ์ประยูร และคณะ อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2535 : 337) และนอกจากนั้น ต้นกำเนิดของเพลงลูกทุ่งก็อาจส่งผลกระทบต่อภาพของผู้หญิงในบทเพลงได้อีกด้วย ดังนั้น ปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของบทเพลง จึงมีความสำคัญและไม่อาจมองข้ามได้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งระหว่างปี พ.ศ.2525-2540 ว่ามีการนำเสนอเป็นอย่างไรและเพลงลูกทุ่งได้แสดงบทบาทอะไรบ้างต่อสังคมไทยในการนำเสนอภาพต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเจาะลึกถึงปัจจัยเบื้องหลังการนำเสนอภาพเหล่านั้นด้วย เนื่องจากที่ผ่านมาไม่เคยมีการศึกษาถึงปัจจัยเบื้องหลังการนำเสนอภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งมาก่อนเลย ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้องค์ความรู้เรื่องผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสตรี และเป็นการจุดประกายให้มีการศึกษาวิจัยเพลงลูกทุ่งในมิติอื่น ๆ ในลักษณะเจาะลึกถึงเบื้องหลังการนำเสนอ ต่อไป

ปัญหานำวิจัย

1. ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งระหว่างปี 2525-2540 เป็นอย่างไร
2. สื่อเพลงลูกทุ่งแสดงบทบาทอะไรต่อสังคมไทยจากการนำเสนอภาพของผู้หญิงผ่านเนื้อหาของบทเพลง
3. ปัจจัยอะไรบ้างที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบถึงภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งระหว่างปี 2525-2540
2. เพื่อให้ทราบถึงบทบาทที่สื่อเพลงลูกทุ่งแสดงต่อสังคมไทย จากการนำเสนอภาพของผู้หญิงผ่านเนื้อหาของบทเพลง
3. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมระหว่างปี พ.ศ.2525-2540 ซึ่งตีพิมพ์อยู่ในหนังสือเพลงรวมฮิต ทั้งที่ขับร้องโดยนักร้องชายและนักร้องหญิง เพลงที่ถูกนำมาร้องมากกว่า 1 ครั้งในช่วงเวลาดังกล่าว จะถือเอาครั้งแรกเป็นหลัก และไม่นำมาวิเคราะห์ซ้ำอีกเพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อน เหตุผลที่เลือกศึกษาเพลงลูกทุ่งระหว่างปีพ.ศ.2525-2540 เนื่องจาก

- เป็นการศึกษาต่อจากที่เคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว
- ปี พ.ศ.2525 เป็นปีที่เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว แสดงว่าสังคมไทยเริ่มมีการตระหนักว่า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางเพศนั้น เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเพลงลูกทุ่งนับจากปี 2525 จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการในการนำเสนอภาพของผู้หญิงในบทเพลงว่าเป็นอย่างไร

สมมติฐานในการวิจัย

1. ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งถูกกำหนดโดยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในองค์กร อันได้แก่ ผู้บริหารองค์กร ซึ่งเป็นผู้ที่มุ่งหวังผลกำไรทางธุรกิจ และ ผู้ประพันธ์เพลง ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นเพศชาย และปัจจัยภายนอกองค์กร อันได้แก่ บริบททางสังคม, คู่แข่ง และความนิยมของผู้รับสาร

2. ต้นกำเนิด และลักษณะเฉพาะของเพลงลูกทุ่ง ได้ส่งผลต่อภาพของผู้หญิงในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง ทำให้มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากภาพของผู้หญิงชนชั้นกลางในบทเพลงลูกกรุง

นิยามศัพท์

เพลงลูกทุ่ง หมายถึง เพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงพื้นบ้าน ใช้ทำนองสั้น ๆ ง่าย ๆ ตรงไปตรงมา มีการร้องแบบเต็มเสียง และเล่นลูกคอกเป็นจุดเด่น

ภาพของผู้หญิง หมายถึง ภาพพจน์ของผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง มีความหมายรวมถึงคุณลักษณะภายในตัวของผู้หญิงด้วย เป็นภาพที่ถูกบรรยายอยู่ในบทเพลง มิใช่ภาพที่มองเห็นด้วยสายตา ดังนั้น จึงไม่รวมถึงภาพของตัวนักร้องหรือภาพในมิวสิควิดีโอ

ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ภาพของผู้หญิงที่มีต่อตนเอง หมายถึง ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยนักร้องหญิง
- (2) ภาพของผู้หญิงในสายตาผู้ชาย หมายถึง ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยนักร้องชาย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้แบ่งภาพของผู้หญิงออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. ผู้หญิงหัวเก่า หมายถึง ผู้หญิงที่มีคุณสมบัติตามแบบประเพณีดั้งเดิม คือ สงวนท่าทีในด้านความรัก เป็นแม่บ้านแม่เรือน ต้องพึ่งพาผู้ชาย และมักเป็นผู้ถูกกระทำ คุณค่าของเธอจะอยู่ที่ ความสาว ความสวย และพรหมจรรย์

2. ผู้หญิงที่ก้ำกึ่งระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่ หมายถึง ผู้หญิงที่มีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปจากผู้หญิงหัวเก่า กล่าวคือ เริ่มเป็นฝ่ายริเริ่มมากขึ้น ทั้งในด้านความรัก และการแสวงหาความเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ, การให้คุณค่าแก่วัตถุเงินทอง อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงที่ก้ำกึ่งระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่ก็ยังมีลักษณะบางอย่างของผู้หญิงหัวเก่าอยู่ในตัว จึงทำให้เกิดความสับสน เช่น แม้ไม่รักษาพรหมจรรย์แล้ว แต่เมื่อสูญเสียไปแล้วผู้ชายไม่รับผิดชอบก็จะเสียใจและโทษตัวเอง เป็นต้น

3. ผู้หญิงหัวสมัยใหม่ หมายถึง ผู้หญิงที่เป็นตัวของตัวเอง กล่าวแสดงออก เป็นฝ่ายริเริ่มในด้านความรัก ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มความสัมพันธ์ หรือการเป็นผู้ขอยุติความสัมพันธ์ ผู้หญิงหัวสมัยใหม่จะพึ่งพาตนเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายอีกต่อไป ดังนั้น จึงไม่อดทนยอมเป็นเมียล่างแก่ผู้ชายที่เอาใจเอาเปรียบผู้หญิง เช่น ผู้ชายที่ไม่รับผิดชอบครอบครัว มีเมียน้อย เหล่านี้เป็นต้น

ผู้หญิงที่เป็นวัตถุทางเพศ หมายถึง ผู้หญิงที่ถูกมองแต่ความสวยงามเพียงอย่างเดียว มีลักษณะดังดุดทางเพศ โดยในบทเพลงมักแสดงภาพของผู้หญิงที่เป็นวัตถุทางเพศโดยการบรรยายถึงลักษณะทางกายภาพและสรีระร่างกาย ดังนั้น ทั้งผู้หญิงหัวเก่า, ผู้หญิงที่ก้ำกึ่งระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่ หรือแม้แต่ผู้หญิงหัวสมัยใหม่ ก็อาจเป็นวัตถุทางเพศได้ทั้งสิ้น หากว่าผู้หญิงเหล่านั้นถูกมองแต่เพียงความสวยงามของรูปร่างภายนอก

บทบาทของสื่อเพลงลูกทุ่ง หมายถึง บทบาทที่สื่อเพลงลูกทุ่งแสดงต่อสังคมไทยจากการนำเสนอภาพของผู้หญิงผ่านเนื้อหาของบทเพลง

ในที่นี่ แบ่งออกเป็น 2 บทบาทคือ

1. บทบาทของสื่อเพลงลูกทุ่งในการเป็นตัวตอกย้ำแนวคิดเก่า ๆ เกี่ยวกับผู้หญิง หมายถึง เพลงลูกทุ่งที่มีการนำเสนอภาพของผู้หญิงที่ถูกคัดเลือกแล้ว ให้เป็นภาพที่สอดคล้องกับความเชื่อของสังคม และภาพต่าง ๆ เหล่านั้น ตอกย้ำว่าหญิงยังคงต้องด้อยกว่าชาย เป็นภาพที่ไม่เชื่อต่อการพัฒนาให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ ส่วนใหญ่ เพลงลูกทุ่งที่แสดงบทบาทเป็นตัวตอกย้ำ มักได้แก่ เพลงลูกทุ่งที่เสนอภาพของผู้หญิงหัวเก่า

2. บทบาทของสื่อเพลงลูกทุ่งในการเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงสังคม หมายถึง เพลงลูกทุ่งที่มีการนำเสนอภาพของผู้หญิงแบบใหม่ ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทั้งด้านแนวคิดและการกระทำของผู้หญิงในสังคมไทย เป็นภาพที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย และถือว่าเชื่อต่อการพัฒนาให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ ดังนั้น เพลงลูกทุ่งเพลงใดที่เสนอภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ แต่ภาพนั้นไม่แสดงให้เห็นว่าหญิงมีความเท่าเทียมกับชาย ก็จะไม่ถือว่ามี เพลง ๆ นั้นแสดงบทบาทเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงสังคม ตัวอย่างเช่น เพลงที่เสนอภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ที่บรรยายสรีระของตนเพื่อดึงดูดให้เพศชายเลือกตนเป็นคู่ครอง เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. งานวิจัยครั้งนี้ ทำให้เห็นภาพรวมว่า สื่อเพลงลูกทุ่งได้นำเสนอภาพของผู้หญิงในลักษณะใด เชื่อต่อการพัฒนาให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศหรือไม่ และยังได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุเบื้องหลังการนำเสนอภาพดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสตรี
2. งานวิจัยครั้งนี้ ช่วยกระตุ้นให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในวงการเพลงลูกทุ่ง ได้ตระหนักถึงบทบาทของสื่อเพลงลูกทุ่งที่มีต่อสังคมไทย อันอาจนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาเพลงลูกทุ่ง ให้เป็นสื่อที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยยิ่ง ๆ ขึ้นไป
3. งานวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางให้มีการศึกษาวิจัยเพลงลูกทุ่งในมิติอื่น ๆ ต่อไปให้ลึกซึ้งถึงปัจจัยเบื้องหลังการนำเสนอ